

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (девети състав)

21 септември 2023 година *

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Ипотечен кредит, индексирани в чуждестранна валута — Критерии за преценка на неравноправния характер на клауза за конвертиране — Национален регистър на обявените за недопустими клаузи от общи условия — Задължение за информиране“

По дело C-139/22

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie (Варшавски районен съд — Център, Полша) с акт от 18 януари 2022 г., постъпил в Съда на 25 февруари 2022 г., в рамките на производство по дело

АМ,

РМ

срещу

mBank S.A.,

при участието на

Rzecznik Finansowy,

СЪДЪТ (девети състав),

състоящ се от: L. S. Rossi, председател на състава, S. Rodin (докладчик) и O. Spineanu-Matei, съдии,

генерален адвокат: A. M. Collins,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

* Език на производството: полски.

като има предвид становищата, представени:

- за АМ и РМ, от W. Bochenek и T. Zaremba, radcowie prawni,
- за mBank S.A., от A. Cudna-Wagner, radca prawny, и B. Miąskiewicz, adwokat,
- за полското правителство, от B. Majczyna и S. Żyrek, в качеството на представители,
- за португалското правителство, от P. Barros da Costa, A. Cunha, B. Lavrador, L. Medeiros и A. Pimenta, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от I. Galindo Martín, S. L. Kaléda, U. Małecka и N. Ruiz García, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между АМ и РМ, двама потребители, от една страна, и mBank S.A., от друга страна, относно използването от последната на клаузи в общи условия, вписани в националния регистър на обявените за недопустими клаузи от общи условия (наричан по-нататък „националният регистър на недопустимите клаузи“).

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Двадесет и четвъртото съображение от Директива 93/13 гласи:

„[...] съдилищата и административните органи на държавите членки трябва да разполагат с адекватни и ефективни средства да наложат преустановяването на включването на неравноправни клаузи в потребителски договори“.

- 4 Член 2, буква б) от тази директива предвижда:

„По смисъла на настоящата директива:

[...]

б) „потребител“ означава: всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност“.

5 Съгласно член 3 от посочената директива:

„1. В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.

2. Не се счита за индивидуално договорена клауза, която е съставена предварително и следователно потребителят не е имал възможност да влияе на нейното съдържание, по-специално във връзка с договори с общи условия.

Фактът, че някои аспекти от дадена клауза или някоя отделна клауза са индивидуално договорени, не изключва приложението на настоящия член към останалата част на договора, ако общата преценка на договора сочи, че той е договор с общи условия.

Когато продавач или доставчик твърди, че клауза от договор с общи условия е договорена индивидуално, той следва да докаже това с факти.

3. Приложението съдържа примерен и неизчерпателен списък на клаузи, които се смятат за неравноправни.“

6 Съгласно член 4 от същата директива:

„1. Без да се засяга член 7, преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характера на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича.

2. Преценката за неравноправния характер на клаузите не се свързва нито с основния предмет на договора, нито със съответствието на цената и възнаграждението, от една страна, и по отношение на доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език“.

7 Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 гласи следното:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

8 Член 7, параграфи 1 и 2 от тази директива предвижда:

„1. Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици.

2. Посочените в параграф 1 мерки включват разпоредби, даващи възможност на лица или организации, които имат правен интерес от защитата на потребителите, по смисъла на националното законодателство, да сезират, при условията на националното право, съд или компетентен административен орган, които да решат дали клаузите на договора, изготвени с цел за общо използване са неравноправни, и да предприемат подходящи и ефективни мерки по преустановяване на продължаваща употреба на подобни клаузи“.

9 Съгласно член 8 от посочената директива:

„Държавите членки могат да приемат или да запазят в сила по-строгите действащи разпоредби, които са в съответствие с Договора, в областта на настоящата директива, с цел да осигурят максимална степен на защита за потребителите“.

Полското право

10 Съгласно член 76 от Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Конституция на Република Полша):

„Публичните органи защитават потребителите, ползвателите и наемателите от действия, застрашаващи тяхното здраве, личен живот и безопасност, както и от нелоялни търговски практики. Обхватът на тази защита се определя със закон“.

11 Член 22¹ от ustawa — Kodeks cywilny (Закон — Граждански кодекс) от 23 април 1964 г. (Dz. U., 1964 г., № 16, позиция 93), в редакцията му, приложима към спора в главното производство (наричан по-нататък „Граждански кодекс“), предвижда:

„Потребител е всяко физическо лице, което сключва с търговец правна сделка, която не е пряко свързана със стопанската или професионалната дейност, осъществявана от физическото лице“.

12 Член 58, параграф 1 от Гражданския кодекс гласи:

„Нищожна е правната сделка, която противоречи на закона или го заобикаля, освен ако приложима разпоредба не предвижда друго, и в частност че недействителните клаузи на правната сделка се заместват от съответните правила на закона“.

13 Съгласно член 385¹, параграфи 1 и 3 от този кодекс:

„1. Клаузите от договор, сключен с потребител, които не са договорени индивидуално, не обвързват потребителя, ако определят правата и задълженията му в противоречие с добрите нрави, грубо нарушавайки неговите интереси (недопустими договорни клаузи). Това не се отнася за договорните клаузи, които определят главните задължения на страните, включително цената или възнаграждението, ако са формулирани еднозначно.

[...]

3. Не са индивидуално договорени клаузите, върху чието съдържание потребителят не е имал действително влияние. Това се отнася в частност за разпоредбите от общи условия, включени в предложен на потребителя от .съдоговорителя стандартен договор“.

14 Член 385² от Гражданския кодекс гласи следното:

„Съвместимостта на договорните клаузи с добрите нрави се преценява според положението към момента на сключване на договора, като се вземат предвид неговото съдържание, обстоятелствата по сключването му и договорите, които имат връзка със съдържания преценяваните клаузи договор“.

15 Член 479³⁶ от ustawa — Kodeks cywilny (Закон — Граждански процесуален кодекс) от 17 ноември 1964 г. (Dz. U., 1964 г., № 43, позиция 296), в редакцията му, приложима към спора в главното производство (наричан по-нататък „Граждански процесуален кодекс“), предвижда:

„Делата относно обявяването на клаузи от договори при общи условия за недопустими са подсъдни на Sąd Okręgowy w Warszawie — Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Варшавски окръжен съд — съд за защита на конкуренцията и на потребителите, Полша)“.

16 Член 479⁴², параграф 1 от Гражданския процесуален закон предвижда:

„Когато уважава иска, в диспозитива на решението си съдът възпроизвежда съдържанието на обявените за недопустими клаузи от договора при общи условия и забранява тяхното използване“.

17 Член 479⁴³ от Гражданския процесуалния кодекс гласи следното:

„Влязлото в сила съдебно решение произвежда действие по отношение на трети лица след вписването на обявената за недопустима клауза от договора при общи условия в регистъра по член 479⁴⁵, параграф 2“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

18 На 7 октомври 2009 г. ищците в главното производство, които са съпрузи, сключват с mBank договор за ипотечен кредит за физически лица, индексирани към обменния курс на швейцарския франк (CHF) (наричан по-нататък „разглежданият в главното дело договор за кредит“). Предмет на този договор е отдаването на кредит в размер на 246 500 PLN (полски злоти) (около 54 560 евро). Той предвижда променлив лихвен процент, определен като основен лихвен процент в размер на 3 Month London Interbank Offered Rate (LIBOR 3M) за валутата, в която е отпуснат този кредит, увеличен с фиксирания марж на банката от 2,70 % за целия срок на кредита.

19 Във връзка с разглеждания в главното дело договор за кредит ищците в главното производство подписват декларация, че са запознати с рисковете, произтичащи от подписването на този договор, както и с неговите условия.

20 Към датата на подаване на искането за кредит АМ притежава университетска диплома за завършена следдипломна квалификация и работи в mBank от три години и половина. Служител на mBank ѝ представя историческа справка в табличен вид за промените в обменния курс CHF/PLN през трите години преди подаването на това искане, както и симулация на промяната на размера на кредитното задължение и на кредитните вноски при на увеличаване на този обменен курс. РМ, който подписва искането за кредит и

разглеждания в главното дело договор за кредит, обаче не взема участие нито в процедурата по отпускане на кредита, нито в организирания срещи със служителите на mBank.

- 21 На 7 април 2020 г. АМ и РМ предявяват срещу mBank пред Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Варшавски районен съд — Център, Полша), който е запитващата юрисдикция, иск, с който се позовават на нищожността на някои клаузи от разглеждания в главното дело договор за кредит. С този иск те искат mBank да бъде осъдена да им заплати сумата от 37 439,70 PLN (около 8 290 евро), заедно със законната лихва — възстановяване на вноските за главница и дължимите лихви, доколкото те са недължимо получени, а в случай че запитващата юрисдикция установи нищожността на този договор — сумата от 74 768,63 PLN (около 16 550 евро) заедно със законната лихва — възстановяване на получените от ответника в главното производство парични средства.
- 22 Запитващата юрисдикция отбелязва, че на 5 август 2014 г. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (председател на Службата за защита на конкуренцията и потребителите, Полша) вписва в националния регистър на недопустимите клаузи следната клауза от използвания от mBank договор при общи условия, съгласно която: „[в]носките за погасяване на главницата и лихвите и лихвените вноски се изплащат в [полски злоти] след преизчисляването им по курс „продава“ на [швейцарския франк] съгласно таблицата на курсовете на [...] Bank S.A. в деня на плащането към 14,50 ч.“
- 23 Освен това на 25 май 2021 г. председателят на Службата за защита на конкуренцията и потребителите вписва в националния регистър на недопустимите следните клаузи от използвания от mBank договор при общи условия, съгласно които: „[с]тойността на валутните курсове „купува“/„продава“ в съответния работен ден може да се променя. Банката решава дали да променя курсовете и колко често да ги променя, като взема предвид критериите по параграф 6“ и „[в]алутните курсове „купува“/„продава“ и размерът на валутния спред се определят при отчитане на следните фактори: 1) текущите обменни курсове на валутите на междубанковия пазар, 2) предлагането и търсенето на валутите на националния пазар, 3) разликите на лихвените проценти и инфлационните проценти на националния пазар, 4) ликвидността на валутния пазар, 5) състоянието на платежния и търговския баланс“.
- 24 Според запитващата юрисдикция полските съдилища приемат за неравноправни договорни клаузи, аналогични или идентични на тези, които са вписани в националния регистър на недопустимите клаузите на 5 август 2014 г. и на 25 май 2021 г., с мотива, че такива договорни клаузи предоставят на съответната банка правото да определя свободно обменния курс на референтната чуждестранна валута и следователно правото свободно да определя размера на предоставяната от кредитополучателя престация, при това независимо от обстоятелството, че същевременно кредитополучателят е длъжен да върне кредита единствено в полски злоти.
- 25 Този съд констатира и че клаузите на разглеждания в главното производство договор за кредит имат същото съдържание като клаузите, вписани в националния регистър на недопустимите клаузи, посочени в точка 23 от настоящото решение.

- 26 Посоченият съд иска да се установи дали е достатъчна констатацията, че сключен между страните договор съдържа клауза, чието съдържание съответства на клауза, вписана в националния регистър на недопустимите клаузи, за да може да се приеме, че тази клауза е недопустима договорна клауза, без да е необходимо да се разглеждат и установяват обстоятелствата, при които е сключен договорът.
- 27 Макар разглежданият в главното производство договор за кредит да съдържа клаузи, които предвиждат, че кредитът се погасява в полски злоти, предвид обстоятелството че mBank преобразува тази валута в швейцарски франкове по собствения си обменен курс, този договор съдържа и клауза, произтичаща от новата редакция на общите условия на mBank от 1 юли 2009 г., която предвижда възможност за ищците в главното производство да погасят посочения кредит направо в швейцарски франкове. В резултат на това последните могат да преобразуват месечната си погасителна вноска в съответствие с обменния курс на избраната от тях банкова институция и повече не зависят от обменния курс на mBank.
- 28 Националната съдебна практика не е единна по въпроса дали договорна клауза може да загуби своя неравноправен характер, тъй като тя придобива факултативен характер в резултат на друга клауза от този договор.
- 29 Без да се засяга въпросът дали двете разглеждани клаузи трябва автоматично да бъдат обявени за неравноправни, запитващата юрисдикция би трябвало преди всичко да прецени неравноправния характер на клаузата, съгласно която разглежданият в главното производство договор за кредит се индексира в швейцарски франкове, тъй като тази клауза никога не е била вписвана в националния регистър на недопустимите клаузи.
- 30 В този контекст запитващата юрисдикция иска да се установи дали mBank е била длъжна да предостави информацията относно валутния риск и на АМ, която е служителка на тази банка към датата на подаването на искането за кредит, като се имат предвид нейното образование и професионалният ѝ опит.
- 31 При отрицателен отговор, тоест в хипотезата, в която, когато търговец сключи един-единствен договор с двама потребители, обхватът на задължението на търговеца за предоставяне на информацията може да се изменя в зависимост от съответния потребител, посочената юрисдикция иска да установи какви могат да са последиците, които могат да произтекат от това обстоятелство, по-специално по отношение на възможността да се установи неравноправният характер на дадена клауза или дори нищожността на този договор по отношение само на един от тези двама потребители.
- 32 При тези условия Sąd Rejonowy dla Warszawy — Śródmieście w Warszawie (Варшавски районен съд — Център) решава да спре производството по делото и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Трябва ли член 3, параграф 1, член 7, параграфи 1 и 2 и член 8 от Директива [93/13], както и принципът на ефективност да се тълкуват в смисъл, че за да се установи неравноправност на договорна клауза, която не е индивидуално договорена, е достатъчно да се констатира, че тази клауза съответства по съдържание на клауза от договор при общи условия, вписана в регистъра на недопустимите клаузи?

- 2) Трябва ли член 3, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкува в смисъл, че не допуска съдебна практика по тълкуването на националното право, съгласно която неравноправната клауза престава да е неравноправна, ако потребителят може по свой избор да изпълнява задълженията си по договора въз основа на друга клауза от този договор, която е равноправна?
- 3) Трябва ли член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкуват в смисъл, че търговецът е длъжен да предоставя информация за основните характеристики на договора и за свързаните с него рискове на всеки потребител дори ако определен потребител притежава съответни знания в тази област?
- 4) Трябва ли член 3, параграф 1, член 6, параграф [1] и член 7, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкуват в смисъл, че когато няколко потребители са сключили общ договор с даден търговец, е възможно да се приеме, че едни и същи клаузи на този договор са неравноправни спрямо първия от потребителите, а равноправни спрямо втория, и ако е така, може ли като последица от това договорът да е недействителен по отношение на първия потребител, а спрямо втория да е действителен и съответно той да носи всички произтичащи от договора задължения?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 33 С първия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 1, член 7, параграфи 1 и 2 и член 8 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат съответните национални органи да считат договорна клауза, която не е индивидуално договорена, за неравноправна единствено поради факта че съдържанието ѝ е равностойно по смисъл на съдържанието на клауза от договор при общи условия, вписана в националния регистър на недопустимите клаузи.
- 34 Съгласно постоянната практика на Съда въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо търговеца от гледна точка както на преговорните си възможности, така и на степента си на информираност (решение от 4 май 2023 г., BRD Groupe Société Générale и Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, т. 24 и цитираната съдебна практика).
- 35 Следователно, на първо място, съгласно член 3, параграф 1 от тази директива договорна клауза, която не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност тя създава в ущърб на съответния потребител значителна неравнопоставеност между произтичащите от този договор права и задължения на страните, при положение че по силата на член 6, параграф 1 от посочената директива такава неравноправна клауза не е обвързваща за потребителя. С последната се цели замяна на формалното равновесие, което посоченият договор установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях (вж. в този смисъл решение от 4 май 2023 г., BRD Groupe Société Générale и Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, т. 25 и цитираната съдебна практика).

- 36 На следващо място, предвид естеството и значението на обществения интерес към защитата на потребителите, които са в положението на по-слаба страна, член 7, параграф 1 от същата директива във връзка с двадесет и четвърто съображение от нея задължава държавите членки да предвидят подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и търговци (решение от 4 май 2023 г., BRD Groupe Société Générale и Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, т. 27 и цитираната съдебна практика).
- 37 Както следва от член 7, параграф 2 от Директива 93/13, посочените по-горе мерки включват възможността на лица или организации, които имат правен интерес от защитата на потребителите, да сезират съда, който да реши дали клаузите, изготвени с цел общо използване, са неравноправни, и да изискат да бъде забранено прилагането им (решение от 26 април 2012 г., Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, т. 36).
- 38 В конкретния случай, тъй като ищците в главното производство са сезирали запитващата юрисдикция с иск във връзка с конкретен договор, на първия въпрос не следва да се отговаря с оглед на член 7, параграф 2 от Директива 93/13.
- 39 Накрая, съгласно дванадесето съображение от Директива 93/13 последната има за цел само частична и минимална хармонизация на националните законодателства относно неравноправните клаузи, като предоставя възможност на държавите членки, при спазване на Договора за функциониране на ЕС, да предоставят на потребителите по-голяма степен на защита чрез разпоредби в националното си законодателство, които са по-строги от тези в посочената директива. Освен това съгласно член 8 от Директива 93/13 държавите членки могат да приемат или да запазят в сила по-строгите действащи разпоредби, които са в съответствие с Договора, в областта на посочената директива, с цел да осигурят максимална степен на защита за тези потребители (вж. в този смисъл решение от 21 декември 2021 г., Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, т. 54 и цитираната съдебна практика).
- 40 Що се отнася обаче до националния регистър на недопустимите клаузи, Съдът вече е постановил, от една страна, че механизъм като този регистър, който се състои в съставянето на списък с клаузи, които трябва да се считат за неравноправни, попада в приложното поле на по-строгите разпоредби, които държавите членки могат да приемат или да запазят в сила съгласно член 8 от Директива 93/13 (вж. в този смисъл решение от 26 февруари 2015 г., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, т. 61) и че този регистър по принцип отговаря на интереса от защита на потребителите (вж. в този смисъл решение от 21 декември 2016 г., Biuro podr zy „Partner“, C-119/15, EU:C:2016:987, т. 36).
- 41 Ето защо, ако се установи, че спорна договорна клауза е с неравноправен характер, след като се съпостави съдържанието ѝ с това на клауза, вписана в националния регистър на недопустимите клаузи, това може бързо да допринесе за обстоятелството, че неравноправните клаузи, използвани в голям брой договори, престават да пораждат правни последици по отношение на потребителите, страни по тези договори.
- 42 В допълнение, отново на основание член 8 от Директива 93/13, Съдът приема, че държавите членки могат да разширят обхвата на защитата, предвидена в член 3, параграфи 1 и 3 от тази директива, разглеждан във връзка с точка 1 от приложението към посочената директива, като обявят принципно за неравноправни типове клаузи, които са изброени в тази

точка, без да е нужен допълнителен анализ съгласно критериите, които се съдържат в член 3, параграф 1 от Директива 93/13 (решение от 19 септември 2019 г., *Lovasné Tóth*, C-34/18, EU:C:2019:764, т. 47).

- 43 От друга страна, Съдът е постановил, че доколкото националният регистър на недопустимите клаузи се управлява прозрачно в интерес не само на потребителите, но и на търговците, и доколкото този регистър се актуализира при спазване на принципа на правна сигурност, създаването на такъв регистър е съвместимо с правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 21 декември 2016 г., *Biuro podróży „Partner“*, C-119/15, EU:C:2016:987, т. 36—39 и 43).
- 44 Всъщност Съдът констатира, че прилагането на механизма на регистъра на недопустимите клаузи предполага преценка от страна на компетентната национална юрисдикция на равностойността на спорната договорна клауза с обявена за недопустима и включена в този регистър клауза от общи условия, като съответният търговец има възможност да оспори тази равностойност пред национална юрисдикция, за да се определи дали, като се вземат предвид всички релевантни обстоятелства във всеки разглеждан случай, с оглед по-специално на последиците, които поражда, тази договорна клауза е еднаква по съдържание с клауза, вписаната в този регистър (вж. в този смисъл решение от 21 декември 2016 г., *Biuro podróży „Partner“*, C-119/15, EU:C:2016:987, т. 40—42).
- 45 Освен това следва също да се припомни, че макар съгласно член 8 от Директива 93/13 държавите членки да са свободни да предвидят във вътрешното си право не само по-широка служебна проверка от тази, която техните юрисдикции трябва да извършат по силата на тази директива; но и опростени процедури за преценка на неравноправния характер на договорна клауза като разглежданата в главното производство, националният съд все пак по принцип е длъжен да уведоми страните по спора за тази преценка и да ги покани да обсъдят този въпрос при условията на състезателност по предвидения от националните процесуални разпоредби ред (вж. в този смисъл решение от 11 март 2020 г., *Lintner*, C-511/17, EU:C:2020:188, т. 41 и 42).
- 46 При това положение на първия въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 1, член 7, параграф 1 и член 8 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат съответните национални органи да считат договорна клауза, която не е индивидуално договорена, за неравноправна единствено поради факта че съдържанието ѝ е равностойно по смисъл на съдържанието на клауза от договор при общи условия, вписана в националния регистър на недопустимите клаузи.

По втория въпрос

- 47 С втория въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че договорна клауза, която поради предвидените в нея условия за изпълнение на някои задължения за съответния потребител, трябва да се счита за неравноправна, може да загуби този свой характер вследствие на прилагането на друга клауза от този договор, която предвижда възможността за потребителя да изпълни тези задължения при различни условия.
- 48 Съгласно постоянната съдебна практика Съдът е компетентен да тълкува понятието „неравноправна клауза“ по смисъла на член 3, параграф 1 от тази директива и приложението към нея, както и критериите, които националният съд може или трябва да

- прилага при преценката на договорна клауза от гледна точка на разпоредбите на посочената директива, като се има предвид, че националният съд има правомощието въз основа на тези критерии конкретно да квалифицира съответната договорна клауза с оглед на обстоятелствата по разглежданото от него дело. От това следва, че Съдът трябва единствено да предостави на националния съд указания, които последният следва да вземе под внимание при преценката на неравноправния характер на съответната клауза (решение от 8 декември 2022 г., *Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest*, C-600/21, EU:C:2022:970, т. 38).
- 49 В това отношение следва да се припомни, че при преценката на неравноправния характер на договорна клауза, която не е индивидуално договорена, националният съд следва, имайки предвид критериите по член 3, параграф 1 и член 5 от Директива 93/13, да определи дали с оглед на особените обстоятелства в разглеждания случай тази клауза отговаря на изискванията за добросъвестност, равнопоставеност и прозрачност, установени в тази директива (вж. в този смисъл решение от 26 март 2019 г., *Abanca Corporación Bancaria и Bankia*, C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 50 и цитираната съдебна практика).
- 50 Несъмнено, за да прецени евентуално неравноправния характер на договорната клауза, на която се основава искането, с което е сезиран, националният съд трябва да вземе предвид всички останали клаузи на съответния договор (решение от 27 януари 2021 г., *Dexia Nederland*, C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68, т. 58 и цитираната съдебна практика), доколкото с оглед на съдържанието на договора може да е необходимо да се прецени кумулативното действие на всички негови клаузи (вж. в този смисъл решение от 11 март 2020 г., *Lintner*, C-511/17, EU:C:2020:188, т. 47 и цитираната съдебна практика).
- 51 Съдът обаче пояснява, че при преценката на неравноправния характер на дадена клауза националният съд трябва да вземе предвид единствено датата на сключване на съответния договор и да прецени, по-специално с оглед на всички обстоятелства, довели до това сключване, дали тази клауза сама по себе си е носител на неравнопоставеност между правата и задълженията на страните в полза на съответния търговец, и то дори когато посочената неравнопоставеност би могла да възникне само ако са налице определени обстоятелства или когато при други обстоятелства посочената клауза би могла дори да е в полза на съответния потребител (вж. решение от 27 януари 2021 г., *Dexia Nederland*, C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68, т. 54 и 55).
- 52 В конкретния случай от акта за преюдициално запитване е видно, че разглежданият в главното производство договор за кредит съдържа клаузи, чието съдържание е равностойно на това на клаузите, вписани в националния регистър на недопустимите клаузи, които задължават кредитополучателя да върне кредит, индексирани в чуждестранна валута, единствено в национална валута, конвертирана по свободно определен от съответната банка обменен курс.
- 53 Освен това разглежданият в главното производство договор за кредит съдържа и други клаузи, позволяващи на ищците в главното производство да погасят съответния кредит направо в швейцарски франкове, в резултат на което те могат да си осигурят сумата, която трябва да се погасява ежемесечно в тази валута, от избраната от тях институция, без по този начин да оставят mBank свободно да определя размера на тази сума. Както подчертава Европейската комисия в писменото си становище, тези други клаузи следователно

представяват алтернативен начин за погасяване на кредита от съответния потребител в сравнение с предвидения в клаузите, посочени в предходната точка от настоящото решение.

- 54 От точка 23 от настоящото решение обаче следва, че последните клаузи са приети за неравноправни, тъй като предоставят на съответната банка правото свободно да определя обменния курс и следователно размера на дължимата престация и поради това сами по себе си създават значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните в полза на съответния търговец. Ето защо, както е посочено в точка 51 от настоящото решение, за преценката на неравноправния характер на последните посочени клаузи като такива е без значение обстоятелството, че тази неравнопоставеност може и да не настъпи, тъй като в хода на изпълнението на договора съответният потребител е решил да прибегне до предвидени в него алтернативни способности за погасяване на кредита.
- 55 Следва да се добави, че включването в потребителски договор на две алтернативни клаузи, отнасящи се до изпълнението на едно и също възложено на потребителя задължение, едната от които е неравноправна, а другата — законосъобразна, позволява на съответния търговец да се възползва от обстоятелството, че поради липса на информация, невнимание или неразбиране този потребител ще изпълни съответното задължение съгласно клаузата, която в негов ущърб създава значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните. Следователно такъв договорен механизъм може сам по себе си да представлява злоупотреба.
- 56 Освен това неустановяването на нищожност на неравноправна клауза би могло да застраши постигането на дългосрочната цел по член 7 от Директива 93/13 за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и търговци.
- 57 При тези условия на втория въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че договорна клауза, която поради предвидените в нея условия за изпълнение на някои задължения за съответния потребител, трябва да се счита за неравноправна, не може да загуби този свой характер вследствие на прилагането на друга клауза от този договор, която предвижда възможността за потребителя да изпълни тези задължения при различни условия.

По третия въпрос

- 58 Третият въпрос, който се отнася до тълкуването на член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива 93/13, се отнася до изискването за прозрачност, наложено на търговеца преди сключването на договор за кредит, индексирани в чуждестранна валута, по отношение на кандидатстващия за кредита, когато последният е негов служител. Това изискване за прозрачност обаче е предвидено в член 4, параграф 2 от тази директива, що се отнася до клаузи като разглежданите в главното производство, а понятието „потребител“ е определено в член 2, буква б) от посочената директива.
- 59 Ето защо следва да се приеме, че с третия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 4, параграф 2 от Директива 93/13 във връзка с член 2, буква б) от нея трябва да се тълкува в смисъл, че търговецът е длъжен да информира съответния потребител за основните характеристики на сключения договор и за рисковете, свързани с този договор, дори когато този потребител е негов служител и разполага с относими познания в материята на посочения договор.

- 60 Следва да се припомни, че предвиденото в член 4, параграф 2 от тази директива изискване за прозрачност на договорните клаузи трябва да се разбира като налагащо не само съответната клауза да бъде понятна за потребителя от формална и граматическа гледна точка, но и даден среден потребител, който е относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, да може да разбере конкретното функциониране на тази клауза и съответно да прецени въз основа на точни и понятни критерии потенциално значимите икономически последици от такава клауза за финансовите му задължения (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 64 и цитираната съдебна практика).
- 61 Това позоваване на средния потребител е обективен критерий. В допълнение понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 е обективно и не зависи от познанията, които съответното лице може да има, или от информацията, с която то действително разполага (вж. в този смисъл решение от 21 март 2019 г., Rouvin et Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 24 и цитираната съдебна практика).
- 62 Що се отнася по-специално до договорите за кредит, индексирани в чуждестранна валута, като разглежданите в главното производство, изискването за прозрачност на договорните клаузи предполага по-специално, че търговецът трябва ясно да осведоми съответния потребител, че със сключването на такъв договор той се излага на валутен риск, който евентуално ще му бъде икономически трудно да понесе при обезценяване на валутата, в която получава доходите си. Освен това търговецът трябва да представи на потребителя възможните промени в обменните курсове и рисковете, свързани със сключването на такъв договор (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 71 и цитираната съдебна практика).
- 63 Предоставената от този търговец информация трябва да позволява на даден среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, не само да разбере — в зависимост от колебанията на обменния курс — че промените в паритета между разчетната валута и валутата на изплащане могат да породят неблагоприятни последици за финансовите му задължения, но и — при сключването на договор за кредит, индексирани в чуждестранна валута — реалния риск, на който потребителят се излага през целия срок на договора за кредит, в случай на значително обезценяване на валутата, в която той получава доходите си, спрямо разчетната валута (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 72).
- 64 Задача на националния съд е да провери, като вземе предвид обстоятелствата около сключването на договора, дали на съответния потребител са били съобщени всички данни, които могат да имат отражение върху обхвата на неговото задължение, като му позволят да прецени финансовите последици от него (решение от 12 януари 2023 г., D.V.(Адвокатско възнаграждение — Принцип на почасовата ставка), C-395/21, EU:C:2023:14, т. 38 и цитираната съдебна практика).
- 65 В случая от предоставените от запитващата юрисдикция данни е видно, че АМ, която заедно с РМ сключва договор за кредит, индексирани в чуждестранна валута, е служител на mBank и въз основа на своето образование и професионален опит разполага с познания на по-информиран от средния потребител относно основните характеристики и рисковете, свързани с този договор за кредит.

- 66 От точки 60 и 61 от настоящото решение обаче следва, че спазването на изискването за прозрачност трябва да се проверява с оглед на обективния стандарт на средния потребител, който е относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, на който стандарт не отговарят по-специално нито потребителят, който е по-слабо осведомен от средния потребител, нито потребителят, който е по-осведомен от последния.
- 67 Освен това от текста на член 2, буква б) от Директива 93/13 следва, че предоставената с тази директива защита зависи от целите, към чието постигане се стреми дадено физическо лице, а именно тези, които не попадат в рамките на неговата професионална дейност, а не зависи от особените познания, с които разполага това лице.
- 68 Това широко разбиране на понятието „потребител“ позволява да се осигури предоставената от тази директива защита на всички физически лица, които са в положение на по-слаба страна спрямо търговеца не само от гледна точка на степента им на информираност, но и от гледна точка на възможностите им да преговарят, като вследствие на това положение физическите лица приемат съставените предварително от търговеца условия, без да могат да окажат по какъвто и да било начин въздействие върху съдържанието им (вж. в този смисъл решение от 21 март 2019 г., *Pouvin et Dijoux*, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 25 и 28).
- 69 Ето защо обстоятелството, че физическо лице сключва с работодателя си договор, различен от трудов договор, само по себе си не е пречка това лице да бъде квалифицирано като „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 (решение от 21 март 2019 г., *Pouvin et Dijoux*, C-590/17, EU:C:2019:232, т. 29).
- 70 При това положение на третия въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 2 от Директива 93/13 във връзка с член 2, буква б) от нея трябва да се тълкува в смисъл, че търговецът е длъжен да информира съответния потребител за основните характеристики на сключения договор и за рисковете, свързани с този договор, дори когато този потребител е негов служител и разполага с относими познания в материята на посочения договор.

По четвъртия въпрос

- 71 С четвъртия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали разпоредбите на Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че когато двама потребители сключат един и същ договор с продавач или доставчик, едни и същи договорни клаузи могат да се считат за неравноправни по отношение на първия потребител и за равноправни спрямо втория.
- 72 Както следва от точка 31 от настоящото решение, този въпрос е поставен само в случай че на третия въпрос бъде даден отрицателен отговор. Тъй като случаят не е такъв, не следва да се отговаря на този въпрос.

По съдебните разноски

- 73 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (девети състав) реши:

- 1) Член 3, параграф 1, член 7, параграф 1 и член 8 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат съответните национални органи да считат договорна клауза, която не е индивидуално договорена, за неравноправна единствено поради факта че съдържанието ѝ е равностойно по смисъл на съдържанието на клауза от договор при общи условия, вписана в националния регистър на обявените за недопустими клаузи от общи условия.
- 2) Член 3, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че договорна клауза, която поради предвидените в нея условия за изпълнение на някои задължения за съответния потребител, трябва да се счита за неравноправна, не може да загуби този свой характер вследствие на прилагането на друга клауза от този договор, която предвижда възможността за потребителя да изпълни тези задължения при различни условия.
- 3) Член 4, параграф 2 от Директива 93/13 във връзка с член 2, буква б) от нея трябва да се тълкува в смисъл, че търговецът е длъжен да информира съответния потребител за основните характеристики на сключения договор и за рисковете, свързани с този договор, дори когато този потребител е негов служител и разполага с относими познания в материята на посочения договор.

Подписи